

5. Пальчевский Б. В. Организационно-управленческая направленность проектирования современной образовательной среды / Б. В. Пальчевский. — Минск. — «Тэхналагічная адукацыя». — 2012. — № 2. — С. 5—18.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976—1977. — Т. 1. — 1976. — С. 45—199.
7. Ярмаченко М. Д. Від Я. А. Коменського до А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського / М. Д. Ярмаченко // Педагогіка і психологія. — 2000. — № 4. — С. 5—13.
8. Freid S. Civilization and its discontents. — London : Hogart Press, 1979.
9. Parker S. Work and Leisure in Future. — New-York — Washington, 1976.

BRESLAVSKA A. B.

Mykolaiv

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TUTORS BY MEANS OF PROJECTS IN THE CONDITIONS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITY

The article deals with features of training of future tutors to the project activity as means of professional competence formation in conditions of extracurricular activity: the attention is given to definition of essence of the concepts «competence», «project» «extracurricular activity» of future tutor of preschool educational institution; the main forms of the project work which are formed during extracurricular activity and the main indicators of their competence are analyzed; improvement conditions of educational process in preparation for the project activity are defined.

Keywords: project, competence, free time, extracurricular activity.

БРЕСЛАВСКАЯ А. Б.

г. Николаев

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ПРОЕКТОВ В УСЛОВИЯХ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассматриваются особенности подготовки будущих воспитателей к проектной деятельности как средства формирования профессиональной компетентности в условиях внеаудиторной деятельности: уделено внимание определению сущности понятий «компетентность», «проект» «внеаудиторная деятельность» будущего воспитателя дошкольного учебного заведения; проанализированы основные формы проектной работы, которые формируются в процессе внеаудиторной деятельности, и основные показатели их компетентности; определены условия совершенствования учебно-воспитательного процесса в подготовке к проектной деятельности.

Ключевые слова: проект, компетентность, свободное время, внеаудиторная деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2014

УДК 372

ДРОЗД О. В.

м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДНЗ

У статті детально розглядається поняття «толерантність», його компоненти і особливості формування у дітей старшого дошкільного віку. Автор статті акцентує увагу на поліетнічному середовищі ДНЗ, як сприятливому просторі для виховання тих загальнолюдських якостей і рис, які визначають високий рівень сформованості толерантності, описує організаційні методи й форми, що допоможуть вихователю і батькам дітей старшого дошкільного віку ефективно сформувати толерантність.

Ключові слова: толерантність, формування, особистість, поліетнічне середовище, соціальне середовище.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людство серйозно замислилося над злободенними проблемами моральності, аксіологічних пріоритетів юного покоління. Оскільки Україна – поліетнічна країна, Конституцією передбачена рівність перед законом усіх, незалежно від походження, расової та націо-

нальної належності, мови тощо. Держава гарантує представникам усіх національностей, що проживають на території України, право вільного національно-культурного розвитку. Організація Об'єднаних Націй визначила 16 листопада Міжнародним Днем толерантності. Тому в останні 20 років значно активі-

зувався процес пошуку ефективних механізмів виховання дітей у душі толерантності, прийняття чужої культури і поваги прав інших, несхожих на тебе людей, у тому числі й у середовищі ДНЗ. Найважливішою умовою, що забезпечує формування толерантної особистості є характер відносин, який складається між усіма учасниками навчально-виховного процесу в освітньому закладі: педагогами, дітьми, батьками. У процесі взаємодії з оточуючими, на основі співробітництва і взаєморозуміння, готовності прийняти інших людей, їхні погляди, звичаї і звички такими, які вони є, і формуються якості толерантної особистості. Важливо, щоб зі стін ДНЗ вийшли вихованці не тільки з певним багажем знань, умінь і навичок, а діти, що володіють толерантністю як основою своєї життєвої позиції. Процес формування толерантності особистості поряд із опануванням полікультурних знань із наймолодшого віку набувають загальнонаціональної значущості. Важливість окреслених аспектів виховання підростаючих поколінь актуалізована в Базовому компоненті дошкільної освіти України, Законі «Про дошкільну освіту», чинних програмах для дошкільних навчальних закладів. Провідними завданнями освіти дітей дошкільного віку визначено розвиток толерантної свідомості, планетарного світогляду, ціннісного ставлення до себе та оточуючих. **Толерантність** – це не тільки моральний обов'язок, а й, передусім, активна позиція індивіда, його здатність сприймати без агресії думки, що відрізняються від власних, а також високо поцінювати культурне багатство, особливості способу життя і поведінки інших людей, націй. Толерантність передбачає надання кожній людині можливостей для економічного та соціального розвитку без будь-якої дискримінації

Ми дотримуємося поглядів В. Кукушина, який визначає **толорантність**, як моральну якість індивіда, що характеризує терпиме ставлення до відмінних від наявних у нього поглядів, думок, звичок інших людей, незалежно від їхньої етнічної, національної або культурної приналежності. Це вміння краще розуміти себе й інших, вступати з ними в контакт, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу й довіру. Водночас толорантність не можна ототожнювати з уседозволеністю, безпринципністю

щодо протиправних дій, порушення норм і правил поведінки, умов співжиття [1, с. 143].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями сутності толорантності займаються Ю. Іщенко, І. Крейн, О. Кресін, О. Кривицька, В. Пісоцький, Н. Сербіна, Ю. Терещенко, П. Яроцький та ін. Учені Є. Антипова, Р. Безпальча, Я. Береговий, І. Бех, О. Бодальов, О. Захаренко, В. Кан-Калик, А. Петровський, Т. Радіонов, Н. Якса і розглядають толорантність як суб'єкт-суб'єктну взаємодію на паритетних началах. Значний внесок у розвиток проблеми формування толорантності дітей старшого дошкільного віку як цілеспрямованого процесу мали праці корифеїв педагогічної думки, зосереджені на ранньому моральному вихованні дітей (С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін.). Потенціал дошкільного дитинства з формування фундаментальних загальнолюдських якостей обґрунтовано М. Богомоловою, Л. Божович, О. Кульчицькою, В. Котирло, С. Ладивір, Л. Шибицькою та іншими вченими. Сучасні дослідники акцентують на особистісно-діяльній складовій дошкільників, до якої належить і толорантність. (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Грама, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Т. Степанова).

Викладення основного матеріалу. Агресивність, тривожність, замкненість, відчуження – ось основні, проте далеко не всі, ознаки нинішнього дошкільника. Через брак часу, надмірну зайнятість, батьки малюків мало часу приділяють вихованню дітей, спілкуванню, читанню, відповідно, дитина відчуває дефіцит позитивних емоцій. Крім того, складна ситуація в нашій країні спричинила стресовий стан української родини. Батьки обурюються, лаються, переглядають новини у присутності дітей, зриваються на дітях, поводять себе вкрай нечемно з вихователями. У результаті – напружені відносини між батьками та вихователями, конфлікти у педагогічному колективі ДНЗ, інтолорантні стосунки між дітьми. Означена ситуація змушує науковців під новим кутом зору поглянути на проблему формування толорантності у ДНЗ у поліетнічному середовищі.

Такі документи ООН, як «Загальна Декларація прав людини», «Конвенція про права дитини», «Декларація про ліквідацію усіх

форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії чи переконань», а також Декларація принципів толерантності стали основоположними для розробки національних програм культури миру та основ формування толерантності. Зокрема, Декларація принципів толерантності утверджує, що в основу цієї особистісної якості покладається саме повага як активна позиція особистості, як здатність сприйняти культурну різноманітність світу.

Згідно з теорією когнітивного розвитку Ж. Піаже, у 6–7 років дитина набуває перші – фрагментарні і несистематичні знання про свою етнічну приналежність [4, с. 119].

Вчені К. Окампо, М. Бернал, П. Найт значно розширили концепцію Ж. Піаже, дослідивши таке явище, як поява в індивіда почуття стійкості етнічних характеристик – етнічна константність, що характеризується послідовністю формування трьох основних констант:

- 1) усвідомлення незмінності статевих характеристик (2–2,5 роки);
- 2) усвідомлення расових ознак (8–9 років);
- 3) усвідомлення етнічних ознак (12–13 років).

Хоча і досі точаться суперечки відносно механізмів соціокультурної ідентифікації, та між поколінної передачі інформації. Тому деякі вчені вважають, що етнічні переваги формуються до 10 років, при чому етнічний статус найчастіше залишається незмінним протягом усього життя.

Слід зазначити, що першу сходинку формування етнокультурної компетентності дитина проходить ще в дошкільному і молодшому шкільному віці (5–10 років), другу – в підлітковому дитинстві (11–15 років) і третю – в юнацькому віці (15–18 років). При цьому варто підкреслити, що означені сходинки досягнення учнями високого рівня етнокультурної компетентності відображують загальний напрямок послідовного збагачення дітей знаннями, вміннями та навичками, що сприяють ефективній міжособистісній та міжетнічній взаємодії та взаєморозумінню. Отже, спершу дитина досягає сходинки грамотності, а вже потім – освіченості. Разом з тим, необхідно пам'ятати, що формування етнокультурної компетентності не закінчується разом із закінченням навчання в ДНЗ чи школі, а продовжується протягом усього життя людини. Це

саме стосується і толерантності, бо, по-перше, культура – це не стателе явище, а таке, що постійно модифікується, по-друге, у світі постійно відбувається зміна соціальних ролей, а, по-третє, змінюються життєві ситуації самої людини, що можуть перенести її в нове етнокультурне середовище. Все це вимагає обізнаності, уточнення і розширення знань особистості в області різних етнокультур.

Оскільки толерантність стосується основ моральної культури особистості, її духовної сфери, яку навіть сучасна педагогіка не в змозі повністю й адекватно охопити чи дослідити. Втім, слід підкреслити, що толерантність, як особливість свідомості або риса особистості, не притаманна людині від народження і може ніколи не з'явитися, якщо вона не буде свідомо сформована.

Формування, за визначенням Н. Мойсеюк – це надання певної форми, завершеності процесу становлення людської особистості, досягнення нею рівня зрілості, стабільності. Воно здійснюється під впливом усіх без винятку умов суспільства: екологічних, соціальних, економічних, ідеологічних тощо. Цілеспрямоване формування особистості здійснюється в соціальній системі шляхом виховання [2, с. 60]. Формування, зокрема толерантності, на думку більшості сучасних учених, неможливе ззовні. Ще Л. Виготський зазначав, що дитина виховується сама, на власному досвіді, тому необхідно так організувати виховний процес, щоб забезпечити дитині ефективне самовиховання. Аналогічні думки висловлює й Б. Бім-Бад, наполягаючи, що особистість може лише саморозвиватися. І все, що ця особистість здобуває, проходить через фільтри неповторної своєрідності, а робота, із присвоєння культури, має здійснюватися особистістю самостійно [3, с. 43].

Досліджуючи обрану проблему, ми з'ясували, що важлива роль у формуванні толерантності належить соціальному середовищу, з якого дошкільник запозичує зразки поведінки, оскільки соціум виступає в якості прикладу моральної поведінки. В цьому контексті важливо зазначити наступне: з одного боку, це середовище «містить» величезну кількість позитивних прикладів толерантності, особливо в поліетнічному середовищі, а з іншого – набагато більше різних за змістом і характе-

ром, за силою «подразника» негативних об'єктів, що потребують толерантності. При цьому будь-яке середовище, яким би не був його простір, – завжди «своє» для кожної дитини, і саме «на неї» особистісно орієнтоване і у позитивних і у негативних проявах [5, с. 29]. С. Русова писала: «Якщо дитина любить свою національну культуру, вона буде поважати і інші нації та буде цікавитися їхнім життям».

Ми розглядаємо систему «Особистість – середовище» в контексті розуміння соціального середовища, де дана система набуває досить глибокого змісту. По-перше, конкретна особистість розвивається в конкретних суспільних відносинах і умовах, а саме – у поліетнічному середовищі. По-друге, особистість проживає життя в чотирьох сферах життєдіяльності (сімейній, професійній, культурно дозвілєвій, суспільній), тому соціальне середовище цілком визначене, а головним його завданням є підготовка будь-якої особистості для її успішного функціонування саме в цих сферах життєдіяльності, а саме – у дошкільному навчальному закладі. По-третє, сила середовища, яке впливає на особистість у соціумі та її формує, може бути як детермінуючою, так й індіферентною чи перевиховуючою. Так само і особистість може ставитися до того соціального середовища, в якому знаходиться. Якщо позитивно – то середовище активно формує в особистості все те, що генетично закладено і соціально склалося; індіферентно або негативно – тоді вплив зовсім інший.

Нами було проведено анкетування вихователів ДНЗ № 117 «Калинонька» м. Миколаїв з метою виявлення їхнього ставлення до формування толерантності дітей, та з'ясування можливих труднощів, які можуть виникнути в процесі формування цієї особистісної якості. Проведена робота засвідчила, що вихователі ДНЗ (12 осіб) не надають належної уваги вихованню толерантності дітей. Причинами цього, з одного боку, є недостатня підготовленість до такої роботи, а, з іншого, відсутність відповідного змістового й організаційно-методичного забезпечення з формування толерантності дітей старшого дошкільного віку.

З метою підвищення рівня знань вихователів ДНЗ з питань толерантності та особливостей формування цієї особистісної риси у дітей старшого дошкільного віку та збагачення їх

методичної бази, нами запропоновано пропедевтичну роботу і методичний інструментарій: дидактичні ігри за методикою О. Безкоровайної та К. Фоппеля, використання таких форм і методів роботи, як: читання та аналіз творів моральної та полікультурної спрямованості В. Сухомлинського: «Кожна людина повинна», «Добре слово», «Скажи людині «Здрастуйте!», «Горбатенька», «Хлопці розважаються», «Любов і жорстокість», «Гавеня і Соловей»; Ф. Мусаджанова «Доброта», В. Осеевої «Три товариші», мультимедіа-презентацій, демонстрування фотоілюстрацій, бесіди, вивчення прислів'їв і приказок, читання та аналіз українських народних казок, продумування кінцівки казки, творчі вправи, ситуації, ігри морально-етичної спрямованості та системи вправ: «Вгадай емоцію», «Лото настроїв», етюди на вияв різних емоцій: «Назви схожі», «Малюємо настрої».

Для вправління дітей старшого дошкільного віку в толерантній учинковій діяльності доцільно використати вправи «Як учинити?» (діти розглядають малюнок та описують проблемну ситуацію, вирішують, як чинити, коли хтось потрапив у біду); «Що буде далі?» (діти разом із вихователем вирушають в увяну подорож вулицями міста й допомагають людям у складних ситуаціях); «А якби я...»; «Що б могло статися, якби...?» (евристичні методи).

Виявленню сформованості толерантності дітей старшого дошкільного віку сприяє комплекс таких діагностувальних завдань: «Знання національного костюма», «Сюжетні картинки» (Р. Калініна), «Вивчення розуміння емоційних станів людей, зображених на картинках» (Г. Урунтаєва, Ю. Афонькіна), «Упізнай настрої», «Пригости цукеркою», «Сестрички» (Е. Сулова) та «Рукавичка» (Г. Цукерман).

Висновки і перспективи дослідження. Головною умовою реалізації державної політики в галузі дошкільної освіти є забезпечення повноцінного особистісно-орієнтованого розвитку дитини-дошкільника, її соціального і духовного зростання, збагачення пізнавальної сфери. Сьогодні вкрай необхідно привести у відповідність до нових стандартів розвитку дитини підготовку діючих та майбутніх вихователів ДНЗ, оскільки в особистості нинішнього дошкільника відбулися значні зміни,

що стосуються формування усіх, без винятку, психічних процесів, розширилася сфера пізнавальних інтересів. Разом з тим, у сучасному суспільстві відбулося немало змін, позначених кризовими явищами, тому неабияк зросла потреба в толерантній взаємодії, причому це стосується не лише вищої чи середньої ланок освіти, а і дошкільної.

Таким чином, проблема формування толерантності дітей старшого дошкільного віку, у зв'язку з її багатоаспектністю, потребує подальшого вивчення, зокрема, на нашу думку, в організаційно-технологічному контексті, що сприятиме усуненню суперечностей між реальною необхідністю формування толерантності з наймолодшого віку та відсутністю достатньо насиченої полікультурним змістом виховної

роботи, котра б не тільки допомогла дошкільникам оволодіти знаннями про представників інших народів та їх особливості, а й сприяла б формуванню позитивного ставлення до них, мотивувала б відповідну діяльність.

Список використаних джерел

1. Кукушин В. С. Воспитание толерантной личности в поликультурном социуме : [пособие для учителя] / В. С. Кукушин. — Ростов н/Д : ГинГо, 2002. — С. 124—173.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник ; 4-е видання, доповнене, 2003. — 615 с.
3. Педагогическая антропология : учеб. пособие / авт. и сост. Б. М. Бим-Бад. — М. : Изд-во УРАО, 1998. — 576 с.
4. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Жан Пиаже ; пер. с франц. А. М. Пятигорского // Избранные психологические труды. — М. : Международная пед. академия, 1994. — С. 51—237.
5. Строганова Л. В. Классные часы, беседы для дошкольников, младших школьников и подростков (воспитание толерантности). — М. : Педагогическое общество России, 2007. — 128 с.

DROZD E. V.
Mykolaiv

FORMING OF TOLERANCE CHILDREN SENIOR PRESCHOOL AGE TO MULTINATIONAL SOCIETY IN CHILD'S GARDEN

This article consider actual problems of activity of adult education establishments. An author analyses the reasons of indifference and negativism, that children expose in attitude toward each other and gives some methods of correction, a concept «tolerance», his komponenty and features of forming for the children of senior preschool age, is in detail examined. The author of the article accents attention on the favourable space for education of those common to all mankind qualities and lines which determine the high level of formed of tolerance, describes organizational methods and forms which will help educators and parents of children of senior preschool age in the effective forming of tolerance.

Key words : tolerance, forming, personality, multinational society, social environment.

ДРОЗД Е. В.
г. Николаев

ФОРМИРОВАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПОЛИЭТНИЧЕСКОЙ СРЕДЕ ДДУЗ

В статье детально рассматривается понятие «толерантность», его компоненты и особенности формирования у детей старшего дошкольного возраста. Автор статьи акцентирует внимание на полиэтнической среде ДНЗ, как благоприятном пространстве для воспитания тех. Общечеловеческих качеств и черт, которые определяют высокий уровень сформированности толерантности, описывает организационные методы и формы, которые помогут воспитателям и родителям детей старшего дошкольного возраста в эффективном формировании толерантности.

Ключевые слова: толерантность, формирование, личность, полиэтническая среда, социальная среда.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.2014